
SPOMINI FRANKA JAVHA KERNA: PRIMER SLOVENSKE IZSELJENSKE AVTOBIOGRAFIJE V ZDA

Članek izhaja iz ugotovitve, da je dandanes pisanje avtobiografij moderno, pri čemer se termin avtobiografija uporablja zelo nenatančno, saj gre v večini primerov za mešane žanre. V drugem delu je pregledno predstavljen vrhunec avtobiografskega ustvarjanja slovenskih izseljencev v Ameriki med leti 1900 in 1965, tretji del pa podrobneje spregovori o *Spominih ob tridesetletnici prihoda v Ameriko*, ki jih je leta 1937 izdal zdravnik Frank Javh Kern.

Uvod

Avtobiografski žanr velja za enega najstarejših na svetu, saj segajo njegovi začetki v čas antike, po mnenju Padoverja pa celo v dobo četrte dinastije faraonov (Padover v Duran¹). Sam izraz avtobiografija je iz druge polovice 18. stoletja, ko Rousseau objavi svoje *Izpovedi* (1872), v ZDA pa po smrti predsednika, znanstvenika in izumitelja Benjamina Franklina (umrl 1790) prično izhajati posamični deli njegove avtobiografije, ki jo je bil pisec sprva namenil svojemu starejšemu sinu, a si je pred smrtjo premislil. Franklinov model avtobiografije, ki mu mnogi pravijo kar »rags-to-riches story« (zgodba od reveža do bogataša), je postal vzor številnim kasnejšim piscem avtobiografij v ZDA in drugod po svetu. Je eno redkih del, ki se lahko pohvali z nazivom prodajna uspešnica vse od prvega izida do današnjih dni.

Dandanes v ZDA poročajo o izrazito povečanem zanimanju za memoarsko književnost, pri čemer je treba poudariti, da se zlasti v publicistiki izraz memoari uporablja površno, pogosto kot sinonim za avtobiografijo. James Atlas se v *New York Times Magazine* sprašuje:

¹ <<http://www.litencyc.com/php/stopics.php?rec=true&UID=1232>>.

Od kod ta privlačnost anatomije jaza? To je deloma odsev prevladujočega pojava v naši kulturi, namreč, da se ljudje javno izpovedujejo občinstvu, sestavljenemu iz voajerjev /.../ Živimo v času, ko nam je postal pojem zasebnosti, področja, ki bi bilo nedosegljivo javni radovednosti, tuj.²

O pasteh avtobiografskega žanra se razpravlja, odkar obstaja avtobiografija (prim. Olney, Anderson, Marcus): kaj pravzaprav je avtobiografija v ožjem in širšem smislu, katere so tiste oblike samoizpovedi, ki jih pisci najpogosteje uporabljajo in kakšni so motivi, ki jih ženejo k pisanju. Poglejmo nekaj sodobnih definicij:

Avtobiografija, tudi *lastni življenjepis*, spis, katerem avtor v prvi, lahko pa tudi v tretji osebi opisuje svoje življenje/.../ bodisi v celoti in začenši z otroštvom ali pa s prikazom posameznih življenjskih obdobij. Po obliki je mogoča tudi v *pismih, dnevniku* ali *zapiskih* (poudarek J. P.), vsebinsko se lahko tesno oklepa zunanjih ali notranjih dogodkov avtorjevega življenja ali pa namenja več pozornosti okolju, dobi, usodam drugih ljudi ali splošnim razmeram; v prvem primeru gre za pravo avtobiografijo, v drugem za spise, ki se bližajo spominom (memoarom) in spadajo v *spominsko književnost*. (Šifrer in Kos 1987: 153.)

Po Dolganu (1988: 271) je dnevnik

zbirka osebnih dnevnih ali občasnih zapiskov, deloma o zunanjih pripetljajih, predvsem pa o intimnih, čustvenih in miselnih doživljajih. Podlaga mu je časovno zaporedje, niha od zapisovanja dejstev do refleksije in esejistične obravnave. Z vsem tem je dnevnik soroden kroniki, letopisu in spominski pripovedi, pa tudi pismom.

Grdina (1998: 217) dodaja, da je za dnevnik

značilna majhna časovna razdalja med predbesedilnim dogajanjem in zapisom: dokumentira trenutnejša razpoloženja, pobude in odzive, zato kot celota učinkuje dinamično in pogosto tudi fragmentarno.

Encyclopaedia Britannica pa v svoji spletni različici dodaja, da je za dnevnik značilna odkritosrčnost, kakršne v besedilu, pisanem za javnost, ni.³

Nesporno je, da so čiste avtobiografije redke. Ponavadi imamo opravka s hibridnimi žanri, v katerih se prepletajo elementi avtobiografije in spominov, avtobiografije in dnevnika, avtobiografije in romana in podobno. Pri pisanju se pisec lahko opira na oprijemljive dokumente ali pa zgolj na svoj spomin. Njegovo delo je lahko pristno, izmišljeno ali pa kombinacija obojega. Lahko je prava avtobiografija ali pa avtobiografsko literarno delo (npr. avtobiografski roman), »ki uporablja gradivo iz avtorjevega življenja, vendar ga preoblikuje po posebnih zakonih pripovedne umetnosti, pogosto tudi s fiktivnimi dodatki, s tem pa se odmika od dejanske resnice, h kateri avtobiografija praviloma teži« (Šifrer in Kos: 153). Za razliko od romanopisca pisec avtobiografije ne more

² James Atlas, <http://socrates.berkeley.edu/~kihlstrm/atlas_memoir.htm>.

³ <http://www.britannica.com/eb/article_9030288/diary>.

»vstopiti« v drugo osebo, naj si bo resnična ali izmišljena, prav tako kot ne more »izstopiti« iz samega sebe. To pa pomeni, da drugih oseb ne more prikazati enako živo in verodostojno kot samega sebe. Avtobiograf zaključí bodisi v trenutni sedanosti ali nekje v preteklosti, ki pa vodi k temu sedanjemu trenutku, medtem ko romanopisec svoj konec lahko lepo zaokroži z domišljenim koncem ali pa ga pusti odprtega kot izziv bralcu (in morda tudi sebi, da napiše nadaljevanje).⁴

Dandanes je avtobiografsko pisanje moderno. Pišejo tako ljudje, o katerih pisateljskih sposobnostih lahko upravičeno dvomimo, mladi in stari, znane in neznane osebnosti, pa tudi vrhunski pisatelji.

Avtobiografije slovenskih izseljencev in njihovih potomcev v ZDA

Književnost slovenskih izseljencev v ZDA in njihovih potomcev se je razvijala v specifičnih okoliščinah. Od 17. do 19. stoletja je bila v domeni slovenskih misijonarjev, ki so prišli v Ameriko s posredovanjem Leopoldinine ustanove na Dunaju, da bi spreobračali Indijance v katoliško vero. Zametke avtobiografskega pisanja tako najdemo v delih Marka Antona Kappusa, Franca Pirca, Friderika Barage in njihovih naslednikov.⁵ Prvi rod slovenskih Američanov je bil praktično odrezan od domovine in s tem tudi od njenega kulturnega razvoja, prav tako pa je bil odrezan od ameriške kulture, saj je bila v tistem času pregrada med angleško govorečimi staroselci in novimi priseljenci tako rekoč neprepustna. Tako so znotraj angleško govorečega sveta nastale enklave priseljenjskih kultur in zelo močna med njimi je bila tudi slovenska. Kmalu po prelomu stoletja, iz 19. v 20., se je znotraj slovenske skupnosti začelo močno kulturno vrenje na vseh področjih – od dnevnega in periodičnega tiska do pevskih zborov, gledališča in književnosti. Avtobiografski zapisi vseh vrst so po priljubljenosti presegali vse ostale oblike književnosti. Prevladujejo črtice, vinjete in skeči, v katerih se pisci omejujejo na drobne izseke iz svojega življenja, najpogosteje povezane z mladostjo v starem kraju, dostikrat pa opisujejo tudi posamične dogodivščine iz svojih »zelenih« ameriških let. Pregled izseljenskega tiska, kot ga navaja Jože Bajec v delu *Slovensko izseljensko časopisje 1891–1945* (1980), razkriva, da je med 1891, ko v ZDA izide prvi slovenski časopis, in 1965, ko je slovensko-ameriško časopisje že v zatonu, izšlo 671 avtobiografskih zapisov, od tega 549 kratkih, se pravi takšnih, ki so izšli le kot enkratna objava ali z največ enim nadaljevanjem, medtem ko je 122 avtobiografskih besedil daljših, takšnih z dvema nadaljevanjema ali več. Nekateri izmed slednjih so bili objavljeni v revijah in koledarjih in so bili daljši od treh tiskanih strani (Petrič 1987: 290). Te objave predstavljajo temelj avtobiografske proze ameriških rojakov, ki jo pretežno označujemo z izrazi *spaminska*, *memoarska* oziroma *avtobiografska*.

⁴ Zelo znan je primer ameriškega pisatelja Johna Updika, ki je vsakih deset let napisal nov roman iz serije o Rabbitu.

⁵ Prim. Janez Stanonik v *Slovenska izseljenska književnost* 2, 15–88.

Gre za najrazličnejše avtobiografske oblike pisanja, kot so spomini in delni spomini, dnevniški zapisi, izpovedi, pričevanja, delni življenjepisi in opisi potovanj, opisi posamičnih dogodkov in podobno. Vsa ta besedila se osredinjajo na avtobiografski subjekt, piščev »jaz«, v nekem preteklem trenutku ali obdobju. Množično posnemanje je tovrstno pisanje ohranjalo pri življenju dolga leta. Pisci so bili večinoma preprosti ljudje z nizko izobrazbo ter redki posamezniki, ki bi jim dandanes rekli polinteligenca. Lahko rečemo, da gre za samoraslo književnost, ki se ni opirala na literarne vzore,⁶ zato se ne loteva »konvencionalno retrospektivnega pisanja o življenju, notranji rasti in celokupnem osebnostnem razvoju« (Truchlar 2002: 40), ampak se bolj trudi predstaviti sebe v določenem okolju in določenem trenutku, v nekaterih primerih pa tudi pokazati, kako si je pisec »izoblikoval svoj svetovnonazorski in človeški, duhovni, moralni obraz« (Kmecl 1976: 21). Ameriško-slovenska oz. slovensko-ameriška⁷ književnost torej pozna predvsem hibridno zvrst, kjer se delež avtobiografskega v odnosu do memoarskega spreminja od pisca do pisca.

Po estetski plati so ti zapisi na ravni realističnega, slogovno neenotnega pisanja, pogosto vključujoč prvine dokumentarno-poročevalskega, feljtonističnega in nekaj malega literarno-fiktivnega sloga. Naj gre za avtobiografski spis o otroštvu, mladih letih, odrasli dobi, dobršnem delu življenja ali le kratkem izseku – vsem je skupna izseljenska izkušnja in pa dejstvo, da so ti zapisi »ostali raztreseni in se jih dolgo časa ni upoštevalo kot del glavnega toka ameriške književnosti« (Boelhower 1982: 18). Preobrat so prinesla šele sedemdeseta leta minulega stoletja, ko so se milijoni Američanov podali na pot iskanja svojih korenin.

Poglejmo si nekatere osnovne značilnosti avtobiografskega pisanja slovenskih izseljencev v ZDA. Retrospektivne pripovedi rade posegajo daleč v preteklost, v mladost v »starem kraju«. Prvoosebni pripovedovalec gradivo izbira, pri čemer je pogosto nespreten in okoren. V pripovedih se mešajo opisi zunanjih dogajanj, širšega družbenega življenja in avtorjevih osebnih zadev. Slednje pisce sramežljivo omejujejo na najnujnejše. Pisec želi poudariti, da ni izoliran posameznik, ampak del skupnosti, odvisen od zgodovinskega in družbenega dogajanja. Avtobiografski zapisi so močno podrejeni bodisi poklicu pisca bodisi kaki drugi, nepoklicni dejavnosti. Tako je nastala vrsta avtobiografskih spisov misijonarjev, premogarjev, rudarjev, starojugoslovanskih ali avstroogrskih vojakov, gozdarjev, »farmerjev«, potujočih trgovcev, tovarniških delavcev, urednikov, društvenih in kulturnih delavcev ter celo iskalcev zlata in podobno.

⁶ Pri tem mislimo na dela kot *The Promised Land* (1907) avtorice Mary Antin, izmišljeno avtobiografijo *The Rise of David Levinsky* (1917) Abrahama Cahana ter avtobiografijo Benjamina Franklina (1818, 1867).

⁷ Izraz ameriški Slovenci in njegove izpeljanke ustrezno definira prvi rod priseljencev, ki je svoje slovenstvo – kljub morebitnemu sprejetju ameriškega državljanstva – ohranil do konca življenja, medtem ko je izraz slovenski Američani oz. njegove izpeljanke primerna oznaka za vse, ki so se že rodili v ZDA.

Seveda se postavlja vprašanje, zakaj je bilo avtobiografsko pisanje med Slovenci v ZDA tako priljubljeno. Odgovora sta vsaj dva. Po eni strani se v teh zapisih zbirajo življenjske izkušnje ljudi s podobno usodo. Na ta način zgodbe o posameznikih preraščajo okvir individualnosti in prestopajo mejo med zasebnim in občečloveškim. Po drugi strani pa so se izseljenci zavedali, da bo sčasoma njihova izseljenska izkušnja nepreklicno utonila v pozabo, če je ne bodo zapisali in tako ohranili poznejšim rodovom. Izseljencev in njihovih potomcev namreč ni ločeval zgolj običajni generacijski prepad med starši in otroki, ampak tudi boleča nezainteresiranost mladih, v Ameriki rojenih in šolanih slovenskih Američanov, za pionirsko izkušnjo njihovih staršev. O tem splošnem izseljenskem problemu je leta 1938 pisal Marcus Lee Hansen:

Brž ko je sin postal ekonomsko neodvisen /.../, se je podal na svoje. Hotel je pozabiti vse: tuj jezik, ki je pustil neizbrisno sled v njegovi angleščini; vero, ki ga je nenehno spominjala na trpljenje v otroštvu; družinske običaje, ki bi morali biti med vsemi spomini najsrečnejši. Hotel je proč od vseh fizičnih opomnikov na mlada leta, v okolje, ki je bilo tako drugačno, tako ameriško, da so vsi znanci predpostavljali, da je on prav tako ameriški, kot so sami. (Hansen v Sollors 1996: 204.)

Velik del izseljenskih avtobiografij je nastal iz kljubovanja »starih« pozabi in iz strahu pred njo. Njihovih otrok preteklost staršev ni zanimala. Bila jim je v breme, saj jim je dajala pečat drugačnosti in jih je ovirala pri asimilaciji v ameriško družbo. Stvari so se obrnile na boljše šele takrat, ko je začel odraščati tretji rod slovenskih priseljencev, ki ni bil več obremenjen s preteklostjo in se je želel spominjati vsega tistega, kar so njihovi starši želeli pozabiti. Ameriška pesnica in pisateljica drugega rodu Rose Mary Prosen se spominja:

Moja generacija je postala ameriška. Šele ko sem končala srednjo šolo, sem se začela spraševati: »Kaj je Američan?« Če me je tujec vprašal: »Kakšne narodnosti si?«, sem vedno odgovorila: »slovenske«, čeprav sem se rodila v Clevelandu tako kot tudi moja mama in oče. Vsi moji stari starši so bili Slovenci. (Prosen v Gobetz 1977: 33.)

V letih med 1900 in 1965 so slovenski izseljenci v ZDA poleg množice časopisnih in revijalnih del z avtobiografsko vsebino izdali tudi šest knjig, ki jih lahko obravnavamo kot avtobiografsko književnost v najširšem smislu besede. Najstarejše je dnevniško-avtobiografsko delo anonimne avtorice L. C. (ali L. G.)⁸ *V močvirju vele mesta* (1920), sledijo pa *Smeh v džungli* (*Laughing in the Jungle*) Louisa Adamiča, ki je hibridno delo, sestavljeno iz avtobiografije, biografije in izmišljenih dodatkov (1932), *Štiri leta v ruskem ujetništvu* Jožeta Grdine (1925, avtobiografija, potopis, zgodovina, etnologija), trilogija Ivana Molka *Dva svetova* (1932), *Veliko mravljišče* (1934) in *Sesuti stolp* (1935, roman z nekaterimi avtobiografskimi prvinami), *Spomini ob tridesetletnici prihoda v Ameriko* Franka Javha Kerna (1937, avtobiografija, memoari, dnevnik) ter *Spomini Jurija Trunka* (1947, avtobiografija, memoari, politična zgodovina).

⁸ Na platnicah in na prvi notranji strani sta različni kratice, očitno spregledana tiskarska napaka.

Frank Javh Kern: *Spomini ob tridesetletnici prihoda v Ameriko*

Frank Javh Kern je *Spomine ob tridesetletnici prihoda v Ameriko* izdal leta 1937 v samozaložbi v Ljubljani. V predgovoru h knjižni izdaji Kern zatrjuje, da je večji del knjige zgolj ponatis člankov, ki jih je objavljajl v sobotnih prilogah *Ameriške Domovine* leta 1933. Vendar to ne drži, saj sta v resnici ponatisnjena le dva krajša sestavka. Prvi je z naslovom »Moj prvi obisk Clevelanda. Donesek k avtobiografiji« izšel v *Ameriški Domovini* 19. decembra 1927, v knjigi pa pod naslovom »V Clevelandu« na straneh 44 do 47, druga pa je Kern v opombi pod črto sam označil kot »delen ponatis iz Ameriške domovine, 19. decembra 1927, 'Donesek k avtobiografiji'« (Kern 1937: 48).

Kdo je bil Frank Javh Kern? Rodil se je 18. marca 1887 v Breznici pri Škofji Loki. V ljudsko šolo je hodil v Škofji Loki, nato je končal tri razrede gimnazije v Kranju, zatem pa kot gojenec Alojzijevišča še dva v Ljubljani. Šestnajstleten je odšel v Ameriko z namenom, da bi v semenišču v St. Paulu v Minnesoti nadaljeval šolanje in postal duhovnik. Toda leta 1906 se je odločil za posvetno življenje. Sprva je bil pomožni urednik časopisov *Nova Domovina*⁹ in *Glasnik*¹⁰. Leta 1907 se je vrnil k *Novi Domovini* in po njenem bankrotu leta 1908 do 1909 urejal novoustanovljeni časopis *Amerika*, ki se je okrog 1908 preimenoval v *Clevelandsko Ameriko* in 1919 v *Ameriško Domovino* (Bajec 1980: 32). Med leti 1908 in 1912 je na clevelandski univerzi Case Western Reserve študiral medicino in postal zdravnik. Vrsto let je bil uradni zdravnik različnih podpornih organizacij ameriških Slovencev. Leta 1919 je v samozaložbi izdal angleško-slovenski slovar, 1926 pa angleško-slovensko berilo. Njegovi *Spomini ob tridesetletnici prihoda v Ameriko* so izšli leta 1937 v Ljubljani. Bil je dejaven tudi v politiki in si prizadeval za pomoč stari domovini. Umrl je 4. oktobra 1977 v Clevelandu, star 90 let.

V predgovoru k *Spominom*¹¹ Kern zatrjuje, da je del gradiva za knjigo povzel po svojem dnevniku, vendar ne pove, kako dolgo in kako redno ga je pisal. Usode dnevnika ne poznamo, je pa tretje poglavje v knjigi z naslovom »Moj značaj. Nekaj iz dnevnika« popestril z dobesedno prepisanim dnevniškim zapisom na dan 1. julija 1906. Svoje delo je v naslovu poimenoval »spomini«, medtem ko v predgovoru rabi izraz »memoari«, v že omenjenih časopisnih objavah govori o »donesku k avtobiografiji«, v »Predgovoru« pa med drugim pravi:

Ker so tiskani memoari kaj redki, sem sklenil svoje izdati v posebni knjižici, da se ohrani nekaj več *zgodovine* iz one dobe, ki jo opisujem« (brez oznake strani, poudarila J. P.).

⁹ Prvotno ime lista je bilo *Narodna beseda*, s številko osem se je preimenoval. Izhajal od 1899 do 1908 (Bajec 1980: 17).

¹⁰ Polni naslov lista je bil *Glasnik od Gorenjega jezera*. Izhajal je v Calumetu, Michigan med 1901 in 1916 (Bajec 1980: 19).

¹¹ V nadaljevanju uporabljajm krajšo obliko naslova.

In nekoliko naprej, v prav tako neoštevilčenem »Uvodu«:

Slovenski pionirji izumirajo; z njimi izginja nepopisana *zgodovina slovenskega izseljenstva* v Združenih državah. Zdi se mi torej važno in za zgodovinarja potrebno delo, da nekateri izmed starejših ljudi zabeležimo za poznejše rodove *naše doživljaje* v najbujnejših letih slovenskega naseljevanja v to deželo (Kern 1937, poudarila J. P.).

V nadaljevanju se pisec opravičuje, češ da se bo omejil na »svoje dogodljaje« (ibid.) in jih skušal spraviti v najtesnejšo zvezo z zgodovino slovenskega izseljenstva v posameznih naselbinah, v katerih je živel.

Kernovi *Spomini* zajemajo le del pisateljevega življenja; pričnejo se z opisi mladosti v stari domovini in končajo 1. januarja 1913, ko je kot novopečeni zdravnik odprl zasebno prakso v Clevelandu. Preostalih 24 let, ki so pretekla do izdaje spominov, ni želel opisati. Na poslednjih dveh straneh knjige tako le v grobih obrisih nakaže potek dogodkov v tem času. Največ prostora nameni prijatelju, izseljenskemu pesniku Ivanu Zormanu, s čigar pesmijo *Amerikanci*¹² tudi zaključí svoje delo.

Kernovi *Spomini* se prično z njegovim rojstvom: bil je deveti otrok revnih bajtarjev iz Breznice pri Škofji Loki. Mladosti se spominja zgolj v utrinkih in ti pretežno zadevajo njegovo ministriranje v nunski cerkvi v Škofji Loki. Po dokončani štirirazredni osnovni šoli je postal gimnazijec v Kranju. Iz tega časa se spominja sošolcev in profesorjev, navaja anekdote ter govori o poznejši usodi nekaterih tedanjih znancev. Leta 1901 je bil sprejet na ljubljansko Alojzijevišče in se je vpisal na 1. državno gimnazijo. Ponovno govori o sošolcih in profesorjih, še posebej pa se spominja strogega hišnega reda, ki je dosegel vrhunec, ko je mesto vodje Alojzijevišča zasedel dr. Josip Gruden. »To je bržkone napotilo mene, da sem leta 1903 odšel v Ameriko« (21), pravi Kern.

Pridružil se je slovenskemu župniku J. M. Solncu, ki je tedaj prišel na obisk v domovino, da bi pridobil novince za semenišče v St. Paulu. Solnce Kerna sprva sploh ni hotel vzeti s sabo, češ da ima komaj 16 let in je premlad, a si je v zadnjem trenutku premislil. Tako je mladi Kern avgusta 1903 preko New Yorka prispel v St. Paul. Tudi iz časa, ki sledi, se spominja šole, učiteljev, discipline in pa svojega sodelovanja v literarnem in debatnem klubu Društvo Baraga. Leta 1904 je za tri mesece odšel k sorodnikom v East Palestine v Ohio, kjer se je spoznal s tipičnim rudarskim življenjem priseljencev. Takoj zatem sledi opis poletnih počitnic 1905, ko sta s prijateljem odšla v Omaha v Nebraski. Dva tedna sta si služila kruh z delom v klavnici, nato pa je Kern poiskal delo še v črevarni in pogrebem zavodu. Jeseni 1905 je imel dokončana dva letnika filozofije in pričel s študijem v prvem letniku teologije. Ko je teklo zadnje leto njegovega šolanja v St. Paulu, se je lotil sestavljanja angleško-slovenskega slovarja, kar mu je vzelo še nadaljnjih štirinajst let dela. Rokopis mu je pred izdajo pregledal Zvonko Novak.¹³

¹² Pesem je iz zbirke *Pota ljubezni* (Cleveland, 1931).

¹³ Zvonko Novak je bil urednik *Glasa Svobode* v Chicagu ter pisatelj.

V nadaljevanju *Spominov* Kern citira nekaj zapiskov iz svojega dnevnika, začenši s počitnicami leta 1906, ko se je udeležil slovenske nove maše v mestecu Kraintown. 14. julija 1906 je dobil mesto pomožnega urednika pri *Novi Domovini* in ostal v Clevelandu do oktobra istega leta. Prvič v življenju je okusil, kaj je to samostojnost. Spoznal je vrsto clevelandskih rojakov in celo zaigral v dramski skupini Triglav. Bil je med ustanovnimi člani slovenske čitalnice, udeleževal se je piknikov, shodov in podobnih izseljenskih srečanj. Na jesen se je preselil v Calumet, Michigan, in prevzel uredništvo *Glasnika*, še prej pa pomagal ustanoviti prvo slovensko hranilnico v Clevelandu. V Calumetu je bil med ustanovitelji slovenskega pevskega in dramskega društva Phoenix. Kot urednik *Glasnika* je zagovarjal zmerno napredno politiko in si prizadeval zbrati kar največ lokalnih novic ter obenem ljudi izobraževati.

Godilo se mi je prav dobro. S \$60 plače na mesec sem bil kot mlad gospod. Ni čuda, da me ni veselilo vrniti se v semenišče v St.Paul, kjer sem si izgovoril eno leto dopusta (87–88).

Jeseni 1907 je prevzel službo poslovodje pri clevelandski *Novi Domovini*. Bilo je v času gospodarske krize in list ni zdržal. Kern je bil dva meseca brez dela, nato pa je začel s poukom angleščine za slovenske rojake. Kmalu zatem je postal upravnik novoustanovljenega lista *Amerika*. Takrat se je odločil, da ne bo šel več v semenišče. Namesto tega je jeseni 1908 pričel študirati medicino. Denar za šolnino si je izposodil od rojaka. Študiju medicine posveča Kern posebno poglavje, a skuša biti kar se da kratek in jedrnat, kar utemeljuje z besedami:

Ne bom navajal preveč podrobnosti iz štirih let medicinske šole. Ko se oziram nazaj, se mi zdi tisti čas fantastičen, nerealen; celo nerad mislim na vse živčne muke in skrbi in samozatajevanje« (102).

Tako iz študijskih let navaja le epizode – prvi dan v secirnici, sodelovanje v študentskem literarnem društvu, profesorji. V času študija se je Kern preživljal tako, da je anonimno vodil dopisno šolo angleškega jezika, prevajal je raznim slovenskim društvom, inštruiral angleščino in bil po potrebi za tolmača. Nekaj časa je bil tudi nočni čuvaj in prodajalec v lekarni. Med počitnicami je sestavljal slovar, pobiral naročnino za *Clevelandsko Ameriko* in prodajal slovenske knjige. Pri 25 letih je diplomiral in se še isto leto oženil s hčerjo slovenskih priseljencev.

Tako je France Jauh iz Breznice nad Škofjo Loko s pomočjo dobrih ljudi ter nekoliko z lastnim trudom končno dosegel svoj poklic (108).

S tem se Kernovi spomini dejansko končajo. Avtor pravi, da bi bilo drugi del, po letu 1913, teže napisati in tega ne bo storil, ker ne mara zamere pri ljudeh.

Spomini nimajo kazala in so razdeljeni na štiri temeljna poglavja: 1. Mladostna leta, 2. Pot v Ameriko, 3. Moj značaj. Nekaj iz dnevnika in 4. Na univerzi. Ta

poglavja se nato delijo na vrsto podpoglavij,¹⁴ ki pa po vsebini ne ustrezajo vedno naslovu krovnega poglavja. Tako v tretjem poglavju, čigar naslov obljublja oris avtorjevega značaja in nekaj dnevniških zapisov, Kern hitro s podnaslovom »Cleveland. Nova Domovina. Čitalnica« zajadra v povsem druge vode. Vsako od štirih glavnih poglavij se prične s krajšim uvodnim delom, ki je tematsko podrejen naslovu poglavja.

Kernovo pripovedovanje je kronološko do te mere, da je besedilo pregledno in lahko berljivo. K temu prispeva tudi njegova relativna kratkost, saj obsega le 110 strani. Kljub temu, da obstaja neka vodilna pripovedna nit, pa pisec od glavnega toka dogajanja nenehno odstopa ter vstavlja zadeve, ki z njim samim niso v neposredni zvezi – biografije ali izseke iz življenja drugih ljudi, dogodke, ki časovno ne sodijo v kontekst, anekdote in podobno.

Kernovi *Spomini* so zavestno izbrani; včasih v besedilu zaveza praznina, ne da bi pisec sploh kaj omenil, a jo bralec začuti (»manjka« na primer prvo leto semenišča v St. Paulu), drugič spet pove, da bo nekaj izpustil: »Kako sta me on in Jeršan birmala, o tem sem pisal svoječasno članek v Ameriški Domovini« (14). Zastranitve in izpuščanja razbijajo Spomine na fragmente, a to ni v ameriško-slovenski oz. slovensko-ameriški avtobiografiji nič novega. Podobno so ravnali mnogi, na primer Jurij Trunk in Janko N. Rogelj.

V Uvodu je Kern zapisal, da bo skušal biti pri pisanju kar se da objektiven in pravičen. A že v naslednjem stavku opravičuje svojo (seveda neizogibno) subjektivnost: »Če v podrobnosti izrazim svoje mnenje, s katerim se morda ta ali oni ne strinja, naj se čitatelj spomni pregovora: 'Kolikor glav, toliko misli'« (Kern 1937: Uvod). Pisatelj se tudi distancira od napak, ki jih je storil v življenju, rekoč, »da je pri tem grešil moj razum, ne moje – srce« (ibid.).

Čprav se je Kern odločil za klasično obliko prvoosebne pripovedi, kar naj bi bilo do neke mere zagotovilo, da gre za intimno človeško izpoved, pa se je v *Spomilih* izognil svojemu zasebnemu življenju, tako kot večina pred in za njim. Ves čas nastopa le kot Slovenec v raznih javnih funkcijah.

Zato je še posebej zanimiva tematika njegovega dela njegov odnos do stare in nove domovine. O prvem ne pove prav veliko, saj svojega odnosa nikjer izrecno

¹⁴ V prvem poglavju uvodnemu delu sledita dve podpoglavji: »Gimnazija v Kranju« in »V Ljubljani. Alojzijevišče«. V drugem poglavju je devet podpoglavij: »St. Paulsko semenišče«, »Nadškof John Ireland«, »Društvo Baraga«, »East Palestine in Cleveland leta 1904«, »V Clevelandu«, »Na počitnicah v Omahi, Nebraska, leta 1905«, »Pesniški kritik in prevajalec«, »St. Paul, Albany in Kraintown« ter »Angleško-slovenski besednjak«. V tretjem poglavju je podpoglavij sedem: »Cleveland. Nova Domovina. Čitalnica«, »Na prvi konvenciji. Ivan Molek«, »Calumet. Urednik Glasnika«, »Chicago, Joliet, Lorain in Cleveland«, »Konec Nove Domovine. Angleški pouk«, »Clevelandska Amerika«, in »Western Reserve Medical School«. V četrtem poglavju je uvodni del nekoliko daljši, sledi pa mu le eno podpoglavje z naslovom »Slovenska korespondenčna šola – Delo v lekarni – Zdravniška diploma – Ivan Zorman«.

ne opredeli, še zlasti ne politično. A njegovi spomini na mladost, polno revščine in odrekanej, stroge šolske discipline in velike distance med učencem in učiteljem, so zelo zgovorni in si končno prislužijo njegov komentar:

Upam, da so se v starem kraju v zadnjih časih odvadili srednjeveških vzgojevalnih metod« (19).

Gospodarska primerjava med staro in novo domovino gre seveda v prid slednji:

Kak razloček med ameriško farmo in starokrajsko kmetijo! Tukaj se dela skoro vse s stroji. Plevic ni, teric ni, tudi mlatičev ni in koscev. Stroj ti ogrebe koruzo, stroj ti požanje pšenico in jo omlati. Kaj bi si mislil moj oče, če bi ga bil kdo pred leti postavil na ameriško prerijo? (68).

Na svojo novo domovino in proces asimilacije je Kern vedno gledal pozitivno. Za razliko od večine slovenskih priseljencev, ki jih je bila v Ameriki prignala ekonomska nuja in so si pred izselitvijo novo domovino slikali kot sanjsko deželo, Kern o Ameriki ni razmišljal na tak način. Čeprav ga je ob prvem stiku prešinil občutek strahu – »Kot mlad fant pri šestnajstih sem se čutil kot črviček, ki ga lahko vsak čas kdo pohodi« (32) – se je v Ameriki dokaj hitro znašel in se tudi osamo-svojil. Ob prihodu ni znal angleško in jezika se je nato učil počasi, kajti prva leta se je gibal predvsem v slovensko govorečih krogih. Dejstvo, da po dveh letih bivanja v Ameriki angleščine še ni obvladal, sam omenja na strani 50. Vendar se je zavedal, da nima izbire in da se mora vključiti v ameriško družbo, če želi postati enakopraven Američanom. V drugem letniku medicinskega študija je postal ameriški državljani in takrat angleščina ni bila več problem. Zavest o potrebnosti asimilacije je želel zbuditi tudi pri rojakih, od tod njegovo slovarsko in slovničarsko delo. Poudariti je treba, da Kernov položaj med slovenskimi priseljenci ni bil tipičen. Že ob prihodu je bil bolj izobražen kot večina, nato pa je šolanje še nadaljeval. Zato mu je bila tudi prihranjena marsikatera bridka ura, saj ga ni nihče zmerjal z »zelencem«, »Bohunkom« ali »Hunkiejem«¹⁵ in sam pravi, da so ga v času študija Američani sprejemali kot sebi enakega.

Čeprav je bila želja po amerikanizaciji pri Kernu dovolj močna, pa za razliko od Adamiča ni zašel v skrajnost in je znal ohraniti ravnovesje med na novo pridobljenim »amerištvom« in prvobitnim slovenstvom. »Moje delo je bilo iz mladega obrnjeno v slovensko in jugoslovansko smer«, pravi v Uvodu. Iz *Spominov* je razvidno, da je v časopisju objavil več razprav o socialnih razmerah med slovenskimi priseljenci, kar kaže na to, da njegov odnos do slovenstva presega običajno narodnozavedno raven pretežne večine izseljenskih piscev. Kern vidi problem slovenstva in njegove asimilacije bolj kompleksno, predvsem v luči socialnih in gospodarskih razmer. Dejstvo, da so moški delali po dvanajst in več ur na dan v rudnikih, tovarnah, gozdovih in podobno ter da so se ženske

¹⁵ Prva (»greenhorn«) je bila tipična žaljivka za novega priseljenca, drugi dve pa sta označevali priseljence iz avstroogorskih dežel.

med tem doma ubijale s svojo družino in prepolno hišo podnajemnikov, je po Kernovem mnenju močno zaviralo proces amerikanizacije v smislu vključitve v ameriško družbo na enakopravni osnovi. Takšnim ljudem je bila kakršna koli misel na šolanje odveč, saj so se morali boriti za goli obstanek. Čeprav Kern pozitivno ocenjuje kulturna, gospodarska in politična prizadevanja svojih rojakov – slednjič je pri tem tudi sam sodeloval – pa je vendarle na strani tistih, ki so prepričani, da ameriški Slovenci lahko kaj dosežejo le ob primerni izobrazbi. Od tod njegova groba misel, da je rojakom šele njihova v Ameriki rojena mladina prinesla civilizacijo.

Glede na poznano razcepljenost ameriških rojakov na desne in leve je zanimiva Kernova odločitev, da po opustitvi duhovniškega študija ostane katolik, hkrati pa se izogiba strankarskim prepriom med katoliki in socialisti. Skušal je sodelovati tako z enimi in drugimi ter gledati na svet trezno in preudarno, brez nestrpnosti. Tako je, na primer, o zagrizenem socialistu Ivanu Molku zapisal sledeče:

Če bi bil dal v svoje spise malo več poezije in čustvenosti ter gledal na svet z očmi zdravega človeka in če bi bil spoznal, da bodo morali ljudje pod njegovim socializmom včasih tudi iz srca zapeti in se celo zasmejati, bi njegova dela brez dvoma imela več trajne vrednosti (81–82).

Biografski vstavki o Slovencih in Američanih, zgodovinski opisi naseljevanja slovenskih naselebin na straneh 82 do 85, poročanje o intrigah v vrstah Slovenske narodne podporne jednote, zgodovina angleško-slovenskih slovnice, življenje v Clevelandu poleti 1906 in še nekatere druge tematike pričajo o tem, da je Kernovo delo pretežno memoarskega značaja. Avtobiografskega in dnevniškega je malo, slednjega še najmanj.

Spomini so napisani v slovenskem jeziku, čeprav bi jih Kern zlahka napisal v angleščini. Vendar je imel pred očmi bralce svoje knjige, ki večinoma niso znali angleško in njim je namenil delo, za katerega pravi:

/.../ upam, da sta bralec in bralka našla v njih malo zabave in mogoče kako majhno korist za dušo, um in srce (110).

Poglejmo si še jezikovno plat *Spominov*. Pričakovanih arhaizmov – glede na čas nastanka dela – je malo, na primer »činitelj« (33), »stričnik« (nečak, 33), »baš« (36). Zato pa se pisec večkrat znajde v jezikovni zagati, ko mora uporabiti slovenski izraz za nekaj, kar v stari domovini ni bilo poznano, a je tipično za ameriške Slovence ali Američane; v takšnih primerih zapiše slovensko besedo, v oklepaju pa za vsak primer še angleško: »Vsaka gospodinja je imela na stanovanju (boardu) pet ali šest fantov« (42), Včasih pa Kern uporabi kar ameriško slovenščino – angleško besedo, ki ji doda slovensko končnico ali obrazilo: »Delalo se je s svedrom in *pikom*« (43). »Prostor za čitalnico smo izbrali v Travnikarjevem saloonu!« (74). Občasno postane Kernovo pisanje prava babilonska mešanica:

V sredi je bil urad z blagajno, zadaj pa mrtvašnica, z rakvami in mojo posteljo (folding bed) /.../ Navadno je v isti sobi ležal vsaj po en mrlič, ki sva ga bila z *embalmerjem* čez dan balzamirala in napudrala. Zadaj je *držala* ozka ulica (alley) (50, poudarila J. P.).

Dostikrat je v zadregi in ne najde slovenskega izraza, zato uporabi kar ameriško-slovensko skovanko, ki se je že udomačila med priseljenci, na primer »igrovodja« namesto režiser, »direktorij« (51) namesto telefonski imenik. Najopaznejši znaki Kernove jezikovne odtujitve so okorna skladnja, ki se zgleduje po angleški ter napačna raba predlogov in sklonov: »Pač ne more biti letnik 1906–1907 ‘Glasnika’ vzor dobrega slovenskega časopisa, ker je bil napisan od dvajsetletnega mladeniča...« (87). Ponekod se vidi, da prepisuje naravnost iz dnevnika, saj navaja zgolj dejstva v obliki eliptičnih povedi: »Dijaki peli, pridigal Rant nemško, Seliškar slovensko. Po maši šli k Maliju« (67–68). Drugod spet skuša svoje pisanje poživiti z uporabo dramatičnega sedanjika: »Poskusil sem še jaz postati virtuoz in se priglasil za klavir. Ob koncu leta mi pa Foerster prijazno svetuje...« (20).

Kern svoj slog označi z izrazom realističen, češ da »/p/esništvo zahteva bujno fantazijo in veliko mero emocij. Bil sem z mladega nagnjen na realizem in na didaktično prozo; povem rajši naravnost, kar mislim – včasih v lastno škodo« (54). Zanimivo pa je, da ta svoj nepoetični slog opiše še z metaforo: »Vidim le strogo ločene barve, za nianse, prehodne barve in odtenke nisem dovzetan« (ibid.). Didaktičnost, o kateri govori, se v *Spominih* kaže predvsem v obliki kratkih moralnih naukov, s katerimi pospremi dogodke, osebe ali situacije. Še posebno veliko jih je v prvem delu knjige in bralec ima občutek, da ga nagovarja zdravnik in ne pisatelj: »Čim bliže smo prirodi, tem bolj naravni smo in menda tudi srečnejši« (18).

Sklep

Kerna je k pisanju *Spominov* spodbujal ponos, da je kot reven otrok brez perspektive iz male, zakotne vasi v Sloveniji uspel v Ameriki. *Spominom* daje značilen pečat avtorjeva izseljenska izkušnja, njihovo vrednost pa je treba iskati v subjektivni resničnosti te izkušnje. Avtor niha med lastnimi osebnimi izkustvi, ki jih opisuje z vsemi podrobnostmi, ter tistimi, ki jih posploši in do neke mere abstrahira. Pisec na ta način pokaže, da je resnično doumel smisel svojega življenja, potem ko je o njem razmišljal in prišel do določenih zaključkov. Obenem pa se na ta način vključi tudi v širšo kategorijo slovenskih priseljencev v Ameriki in bralcem ponudi možnost, da se z nekaterimi njegovimi izkušnjami poistovetijo. *Spomini* so hibridno delo in podobno kot sorodna dela Kernovih rojakov vzpostavljajo povezavo med rekonstrukcijo lastne preteklosti in zgodovine slovenskega življa v ZDA. Rose Mary Prosen je ob neki priložnosti dejala:

Življenjske zgodbe, njihovi posamični glasovi, njihova poezija, predstavljajo književnost. V celoti zbrane pa življenjske zgodbe predstavljajo zgodovino. S tem, da deli svojo¹⁶ življenjsko zgodbo z drugimi, se pripovedovalec olajša, poslušalec pa dobi informacijo.

¹⁶ Rose Mary Prosen, *Tell Me a Story*. Govor na razstavi, posvečeni življenju mesta Cleveland, 12.

Vrednost Kernovih *Spominov* velja iskati prav v slednjem: kot delček v mozaiku, ki ga sestavlja široka paleta avtobiografskega pisanja slovenskih izseljencev v ZDA.

Literatura

Anderson, Linda, 2001: *Autobiography*. London: Routledge.

Atlas, James, 1996: Confessing for Voyeurs: The Age of the Literary Memoir Is Now. *New York Times Magazine*, 12. maj 1996. <http://socrates.berkeley.edu/~kihlstrm/atlas_memoir.htm>

Bajec, Jože, 1980: *Slovensko izseljensko časopisje 1891–1945*. Ljubljana: Slovenska izseljenska matica.

Boelhower, William, 1982: *Immigrant Autobiography in the United States*. Venezia: Essedue Edizioni.

Duran, Isabel, Autobiography (2000BCE): *The Literary Encyclopedia*. 1. april 2003. <<http://www.litencyc.com.php/stopec.php?rec=true&UID=1232>>

Grdina, Igor, 1998: *Enciklopedija Slovenije*. 12. knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga. 217–218.

Hansen, Marcus Lee, 1996: The Problem of the Third Generation Immigrant. Sollors, Werner (ur.): *Theories of Ethnicity*. Houndsmills, Basingstoke in London: Macmillan Press. 202–215.

Kmecl, Matjaž, 1976: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba Borec.

Marcus, Laura, 1994: *Autobiographical Discourse*. Manchester: MUP.

Olney, James (ur.), 1980: *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*. Princeton: PUP

Padover, Saul Kussiel (ur.), 1957: *Confessions and Self-Portraits: 4,600 Years of Autobiography*. New York: The John Day Company.

Pascal, Roy, 1960: *Design and Truth in Autobiography*. Cambridge, Massachusetts: HUP.

Prosen, Rose Mary, 1977: Looking Back. Newbury. Gobetz, Giles Edward, in Donchenko, Adele (ur.): *Anthology of Slovenian American Literature*. Willoughby Hills: Slovenski Ameriški Inštitut. 26–35.

Šifer, Jože, in Kos, Janko, 1987: *Enciklopedija Slovenije*. 1. knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga. 153.

Truchlar, Leo, 2002: *Identität, Polymorph*. Dunaj: Böhlau Verlag.

